

GROENLINKS

Een kringlooplandbouw die werkt met de natuur – dat is nodig volgens GroenLinks-kamerlid Rik Grashoff. Dat vraagt om een andere organisatie van onze economie. ‘Beloon goed gedrag en niet de cowboys’ stelt Carel de Vries van Vruchtbare Kringloop Achterhoek. ‘Gemeenten kunnen een bonus geven voor het goede’, zegt bioboer Gerjo Koskamp. Bijvoorbeeld: boeren die duurzaam en natuurlijk werken, zouden gemakkelijker een vergunning moeten kunnen krijgen voor een neventak, zoals horeca of recreatie.

Op vrijdag 2 maart vond een bijeenkomst plaats over ‘Gezonde landbouw in de Achterhoek’, georganiseerd door de GroenLinks afdelingen Bronckhorst en Lochem. De middag op de mooie locatie De Vijfprong in Vorden was goed bezocht.

Belang van een vruchtbare bodem

Dagvoorzitter Linda Sanders en GroenLinks lijsttrekkers Herman van Rooijen (Bronckhorst) en Henk van Zeijts (Lochem) heten de deelnemers welkom. Als eerste komt hierna biologisch-dynamische boer Gerjo Koskamp aan het woord. Hij levert melk aan kaasproducent Aurora. Gerjo laat op zijn boerderij Ruimzicht in Halle zien dat een gesloten kringloop mogelijk en rendabel is. Alles begint bij de bodem, zegt hij. Een kwart van de biodiversiteit huist daar. Een gezonde bodem heeft naast stikstof, kalium en fosfaat ook micro-nutriënten nodig. Bij chemische landbouw doet het bodemleven niets. Gerjo voedt zijn bodem met stromest, zelfgeproduceerde compost (jaarlijks tien ton per hectare) en klavers, die de stikstof binden. Hoewel het een arme bodem is, is deze diep doorworteld. Van verschillende soorten gras wordt de bodem veel robuuster. De koeien mogen altijd naar buiten; zelfs bij strenge vorst liggen ze lekker in de zon. Gerjo is een pionier. Hij is een van de vijf zogenoemde Bodemboeren in de gelijknamige documentaire uit 2015, waarvan deze middag een stuk wordt vertoond.

LTO-er Carel de Vries vertelt over de resultaten van het initiatief Vruchtbare Kringloop Achterhoek en Liemers, waarvan hij projectleider is. Een kwart (285) van de melkveehouders in het gebied, 18 loonwerkers en diverse ketenpartijen nemen eraan deel. Doel van VKA is om weer te leren denken en werken in kringlopen, iets dat de moderne landbouw is kwijtgeraakt. Ook hier staat bodemvruchtbaarheid centraal. Aan het Louis Bolk instituut is gevraagd om het vak bodemkunde terug te brengen in het landbouwonderwijs aan het AOC. Als ze de kringloop kunnen sluiten lossen boeren zelf heel veel problemen in de landbouw op, zegt Carel. Hij vindt dat de overheid niet moet

sturen op regels maar met kwaliteitsdoelen. Na vier jaar hebben de deelnemende melkveehouders meer opbrengst met minder mest. 52% van de deelnemers voldoet aan de nitraatrichtlijn en de rest zit daar in de buurt. Een gunstig neveneffect is dat de CO₂-uitstoot met 20% is gedaald. Vanwege de verplichte mestafvoer is er wel een fosfaattekort. De melkveehouders blijven zitten met een lek in de kringloop, doordat voedingsgewassen de keten verlaten. De uitdaging is om nutriënten terug te winnen uit het riool (de menselijke 'mest'). Hoewel de subsidie voor VKA ten einde komt gaat het initiatief verder als beweging. Een volgende stap wordt om meer aandacht te geven aan biodiversiteit.

Gerjo zegt in een reactie dat hij geen probleem heeft met overschotten en lekken. Dat is iets wat je krijgt bij maximalisatie van de opbrengst. Carels koeien geven 8000 liter melk per jaar, die van Gerjo een stuk minder. In het gangbare systeem blijven de ligboxstallen en de mest die daar wordt geproduceerd de zwakste schakel. Biologisch-dynamische landbouw legt de nadruk op systeemoptimalisatie.

De Vijfsprong

Oprichter Derk Klein-Bramel vertelt over hoe hij in 1984 als eerste in Gelderland de landbouw en zorgfunctie samenbracht. Hij ervaart dat zo'n ontmoeting tussen sectoren veel energie geeft. Inmiddels zijn er zo'n 1200 zorgboerderijen. Behalve de crises van ecologie en ongelijkheid, ziet Derk ook een existentiële crisis – vooral onder twintigers en dertigers. Zijn recept voor een goed welzijn: betrek mensen bij landbouw en natuur. De Vijfsprong is een biologisch-dynamische boerderij. Er wordt vaak gevraagd waarom BD-producten zo duur zijn, maar dat zijn ze niet: de gangbare producten zijn juist veel te goedkoop, als gevolg van subsidie en het ontbreken van 'true pricing'. De deelnemers krijgen een rondleiding aangeboden langs het bedrijf.

Rik Grashoff: 3 ingangen naar een andere landbouw

Rik onderstreept dat GroenLinks, anders dan soms wordt gedacht, niet tegen boeren is. Het debat over de landbouw wordt in de politiek slecht gevoerd, vindt hij. Er is veel polarisatie en daardoor weinig visie op de toekomst van de landbouw. Tegelijkertijd vragen enorme duurzaamheidsproblemen om een oplossing. De Nederlandse landbouw is de meest productieve ter wereld maar daar betalen we een forste maatschappelijke prijs voor: ernstige aantasting van de natuur, verlies aan biodiversiteit (waaronder de alarmerende teruggang van insecten en bestuivers), hoge uitstoot van broeikasgassen, gezondheidsrisico's, geuroverlast, dierziektes en vragen rond dierenwelzijn, aantasting van het landschap en een hoge druk op de inkomens van de primaire voedselproducenten, de boeren zelf. De recent aan het licht gekomen fraudegevallen, met name de mestfraude, weerspiegelt dat het systeem dat we hebben bezig is met een 'race to the bottom'. GroenLinks streeft naar een systeemverandering in de landbouw en ziet daarbij drie belangrijke hoofdlijnen.

(1) De Nederlandse landbouw moet een **kringlooplandbouw** worden, zonder importen van veevoer uit het buitenland. Een kwart van ons veevoer wordt geïmporteerd uit andere werelddelen, met hier het meststikstof en fosfaatprobleem als gevolg en elders ontbossing en uitputting van landbouwgronden. Op deze schaal is het streven naar duurzame soja niet haalbaar. Onze veedichtheid is veel te groot. Als je kringlopen goed wilt sluiten moet je kijken hoeveel voedsel voor ons vee we kunnen produceren zónder

daarbij op grote schaal gronden te benutten waar ook menselijk voedsel kan worden verbouwd. Voor de melkveehouderij zou grondgebondenheid de norm moeten worden. Dat betekent niet per se kleinschalig: 250 koeien mag, maar zet ze niet in één stal. Voor de varkens- en pluimveehouderij moet de beschikbaarheid van reststromen uit landbouw en voedselindustrie leidend zijn. Dan wordt ook het mestoverschot verleden tijd en hebben varkensboeren geen torenhoge mestafzetkosten meer (nu gemiddeld 43.000 euro per jaar). Zelfs als de veestapel met ongeveer de helft slinkt is die nog zeer omvangrijk. De voedselkringlopen moeten we voor het grootste deel kunnen sluiten op schaal van de EU, waar nodig het Europese continent. Daarbij moeten we af van het idee dat de Nederlandse landbouw de wereld moet voeden. Het meeste voedsel wordt lokaal geproduceerd door kleine voedselproducenten en dat is ook goed voor de voedselzekerheid. Ons niveau van vleesconsumptie is niet houdbaar als mondiaal model, het leidt tot een zeer inefficiënt gebruik van grond. Ook heeft bijvoorbeeld onze export van melkpoeder naar China weinig toegevoegde waarde, terwijl we er wel eiwitten voor importeren.

(2) GroenLinks wil naar een natuurinclusieve landbouw. We moeten de **boer serieus nemen als landschaps- en natuurbeheerder**. Nederland kent slechts 13% natuur; 55% van het oppervlak is agrarisch gebied. Het massale gebruik van herbiciden en pesticiden, de grootschalige monoculturen, afnemende gewasrotatie, het verdwijnen van landschapselementen, overbemesting en ontwatering tasten de natuur ernstig aan. Een groot deel van de biodiversiteit in Nederland is al teloor gegaan. Dit is het gevolg van een systeem waarin een steeds grotere productie per hectare wordt gevraagd. Die trend moeten we keren. Het in stand houden van een mooi landschap en behoud van natuurwaarden en biodiversiteit zijn een maatschappelijke taak, waar we samen voor moeten betalen. Rik wil een fatsoenlijke betaling uit het Europese landbouwbudget voor natuur- en landschapsbeheer, in plaats van de huidige inkomenssteun gekoppeld aan hectaren. Hier moet Nederland vol op inzetten in het kader van het nieuwe Europese GLB vanaf 2020. Ook nationaal geld moet ruimhartiger worden ingezet voor effectief agrarisch natuurbeheer. Natuurinclusieve landbouw is een breder concept dan de - overigens uitstekende - biologische landbouw onder het EKO-keurmerk. Het gaat om een integrale benadering van natuurbehoud, gezondheid, dierenwelzijn en een rendabele productie. Het is van belang dat veel meer praktijkonderzoek en bijscholing van boeren plaats vindt op zaken als een gezonde bodem, weerbare plant, inzet van biologische bestrijdingsmiddelen, ruime gewasrotatie en precisielandbouw met alleen nog inzet van chemie waar strikt nodig. Dit laat nog steeds ruimte voor een behoorlijke bedrijfsgrootte: het voornaamste is de aard van de bedrijfsvoering. Consumenten zijn in toenemende mate bereid te betalen voor een eerlijk kwaliteitsproduct.

(3) Er is een beter **verdienmodel** nodig voor boeren. Niet de vlucht naar voren met een volledig geïndustrialiseerde veehouderij en een volledig van gewasbeschermingsmiddelen afhankelijke akkerbouw. De concurrentieslag op prijzen zullen we uiteindelijk toch verliezen. GroenLinks wil een duurzame, kansrijke landbouw, met concurrentie op kwaliteit niet op kwantiteit, en verbinding zoekend tussen producent en consument. En de **marktmacht van boeren** moet versterkt worden, bijvoorbeeld door een verbod op contractvormen die leiden tot levering van landbouwproducten onder de kostprijs. De positie van individuele boeren tegenover zowel de toeleverende industrie als de afnemers is veel te zwak. Dit is voor een aanzienlijk deel te wijten aan de Europese

mededingingsregels en de Nederlandse invulling daarvan, maar ook aan de beperkte gerichtheid op samenwerking van boeren zelf, die weinig gebruik maken van de mogelijkheid om afzetcoöperaties te vormen.

De overheid moet beter sturen: minder detail, minder tegenstrijdige regels, duidelijke doelen. Een wettelijke beperking op de omvang van de veestapel d.m.v. dierrechten maakt daar wat Rik betreft deel van uit. Regels zijn wél nodig, om het deel van de sector dat nog niet wil veranderen mee te krijgen. Maar de overheid moet stoppen met zwalken. Het trieste dieptepunt was de afschaffing van de melkquotering. Het kost veel geld om dat weer op te lossen en individuele boeren zijn de klos. Bovendien hebben biologische boeren ook koeien moeten inleveren, terwijl ze dit probleem niet hebben veroorzaakt. De overheid moet ook ruimhartig zijn m.b.t mogelijkheden voor agrarische verbreding, bijvoorbeeld een horecaverunning voor een ondernemer in de wijnbouw. We hebben een lange weg te gaan: daarom is een gezamenlijke visie nodig, een overheid die krachtig een nieuwe richting ondersteunt met geld en goede regelgeving, en moedige belangenorganisaties die soms ook lastige boodschappen aan de eigen achterban durven uit te leggen. En natuurlijk de boeren zelf, met het vakmanschap en de durf om de veranderingen vorm te geven.

Discussie

Carel de Vries spreekt zijn waardering uit voor het verhaal van Rik wel pleit hij voor verdieping op onderdelen door specifieker te kijken naar verschillende sectoren. Zo krijgt de melkveehouderij vaak verwijten die bij andere sectoren thuishoren. Voor boeren is een duidelijk handelingsperspectief van belang. Daarbij moet goed gedrag worden beloond en fraude aangepakt. Vanuit de zaal komen bijdragen over onder meer de huidige lage vergoeding voor natuurbeheer; de vraag of de consument bereid is om meer uit te geven aan voeding (Rik: Nederlanders geven 8% van hun inkomen uit aan voedsel, dat is mondiaal gezien extreem weinig) en het belang van meer contact tussen agrarische ondernemers en consumenten. N.a.v. een opmerking dat boeren het al zo moeilijk hebben en daarom niet kunnen omschakelen' antwoordt Gerjo: 'Waarom dan niet juist omschakelen, met misschien hetzelfde lage inkomen maar dan met vreugde!' En zelf laat hij zien dat een goed verdienmodel wel mogelijk is. De Gelderse Natuur- en Milieufederatie wijst op het belang van het behoud van landschapselementen, waaraan door de gemeenten Bronckhorst en Lochem nog te weinig wordt gedaan. LTO West-Achterhoek brengt de energietransitie ter sprake. LTO wil geen zonnepanelen op landbouwgrond en vindt dat eerst maximaal gekeken moet worden naar panelen op daken. De afdelingen GroenLinks willen het gesprek hierover aangaan. Met daken alleen komen we er niet. Wethouder Langeveld uit Doetinchem merkte op dat voor zonneparken in de Achterhoek slechts gekeken wordt naar 1-2% van de grond. Er moet in het kader van de ruimtelijke ordening en de nieuwe omgevingsvisies worden gekeken naar de optimale benutting van (landbouw)grond.